

Filozofia współczesna: wprowadzenie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Martin Heidegger, *Bycie i czas*.
- Źródło: Krystyna Świącicka, *Husserl*, Warszawa 1998.

Filozofia współczesna: wprowadzenie

Rzeźba *Eros spętany* Igora Mitoraja w Krakowie na Rynku Głównym
Źródło: Nunovilas, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Kierunki filozofii współczesnej wyznaczał Edmund Husserl, twórca fenomenologii oraz twórcy związanej z fenomenologią filozofii hermeneutycznej, jak Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer i Paul Ricoeur. Pojawiła się filozofia dialogu, reprezentowana między innymi przez Martina Bubera i filozofia Innego Emmanuela Levinasa. Rozwijał się egzystencjalizm, personalizm, strukturalizm. Epoka postmodernizmu przyniosła przekonanie o płynnej względności i konstrukcjonizmie społecznym wszystkich idei oraz arbitralności systemów wartości, ogłosiła koniec historii, koniec człowieka i śmierć autora.

Twoje cele

- Poznasz najważniejsze nurty i przedstawicieli filozofii współczesnej.
- Ocenisz bogactwo i zróżnicowanie prądów myślowych XX i XXI wieku.
- Przeanalizujesz wybrane zagadnienia fenomenologii Edmunda Husserla.
- Zastanowisz się, jakie są cechy charakterystyczne współczesnej filozofii.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Więcej informacji na temat przytoczonych w materiale nurtów filozoficznych znajdziesz w materiałach:

- [„Henri Bergson i élan vital”](#)
- [„Filozofia dialogu”](#)
- [„Czym jest egzystencjalizm?”](#)
- [“Personalizm”](#)
- [„Czym był neopozytywizm?”](#)
- [„Czym zajmuje się filozofia analityczna?”](#)
- [„XX-wieczny neotomizm”](#)
- [„Postmodernizm”](#)

Filozofia współczesna

W XX wieku pojawiło się wiele nowych rozwiązań filozoficznych, koncepcji i różnych dróg w myśleniu. Za najbardziej wpływowego myśliciela początku XX wieku uznaje się Henriego Bergsona, twórcę [intuicjonizmu filozoficznego](#) i autora *Ewolucji twórczej*.

Jednym z ciekawszych filozofów wieku dwóch wojen światowych był [Edmund Husserl](#), twórca [fenomenologii](#). Ogólnie rzecz biorąc nauka o **fenomenach**, o tym, co dane bezpośrednio, rozchodzi się

w wielu kierunkach. Mamy fenomenologię wartości z [Maxem Schelerem](#) na czele, fenomenologię ontologiczną z jej twórcą [Martinem Heideggerem](#). Fenomenologami są także: [Edith Stein](#) czy wybitny filozof polski [Roman Ingarden](#). Fenomenologii zawdzięczał wiele także [Karol Wojtyła](#), późniejszy papież Jan Paweł II. Współczesna filozofia [hermeneutyczna](#) także związana jest z fenomenologią, do ważnych przedstawicieli hermeneutyki oprócz Heideggera należy zaliczyć [Hansa-Georga Gadamera](#) czy [Paula Ricoeura](#).

Edvard Munch, *Krzyk*, 1893
Egzystencjalizm, w odróżnieniu od personalizmu, akcentował kwestię ludzkiego indywidualizmu i samotności w świecie.
Źródło: <https://commons.wikimedia.org/>, domena publiczna.

Raoul Hausmann, *Mechaniczna głowa* – duch naszych czasów.

Hausmanna zalicza się do przedstawicieli niemieckiego dadaizmu. Podobnie do Duchampa, znanego m.in. z pracy zatytułowanej *Pisuar*, wykorzystał on przedmiot codziennego użytku. Z jakich elementów została stworzona praca *Duch czasu?* Jak rozumiesz tytuł oraz treść dzieła w kontekście epoki, w której zostało ono stworzone?

Źródło: Wikimedia Commons, tylko do użytku edukacyjnego.

Kolejnym kierunkiem w filozofii XX wieku jest tak zwana filozofia dialogu, czy filozofia spotkania. Do przedstawicieli tego nurtu, z różnymi indywidualnymi propozycjami, należałoby zaliczyć: [Hermann Cohena](#), [Franza Rozenzweiga](#), [Hansa Ehrenberga](#), [Eugena Rosenstocka-Huessy](#) czy kluczową postać jaką był [Martin Buber](#). Do filozofii spotkania, choć z zastrzeżeniami, trzeba zaliczyć [Emmanuela Levinasa](#) z jego filozofią Innego. Polskim oryginalnym myślicielem, który łączył filozofię dialogu, fenomenologię i hermeneutykę był twórca filozofii dramatu [Józef Tischner](#).

Ważnym kierunkiem filozoficznym w dwudziestym wieku był

egzystencjalizm. Laickim przedstawicielem i ważnym współautorem tego kierunku był

oczywiście [Jean-Paul Sartre](#). Do egzystencjalistów zalicza się również Karla Jaspersa czy chrześcijańskiego filozofa [Gabriela Marcela](#). Ten pierwszy jednak wolał o swojej filozofii mówić „filozofia egzystencji”, także Marcel bronił się przed etykietą egzystencjalisty. [Albert Camus](#) nazywany również egzystencjalistą, sam o sobie mówił jako o „filozofie absurdu”.

Hannah Höch, *Przecinaj za pomocą noża kuchennego Dada ostatnią epokę kultury piwa weimarskiego w Niemczech*, 1919

Dadaizm (Dada) to kierunek artystyczny istniejący w latach 1915–1924. Odrzucał wszelkie rygory na rzecz swobodnych skojarzeń i absurdalnego dowcipu.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Osobne miejsce należy się personalizmowi, którego jednym z najciekawszych przedstawicieli był [Emmanuel Mounier](#). Personalistą był także [Maurice Nédoncelle](#), ale jego personalizm przybiera postać fenomenologii i metafizyki osoby.

Niezwykle ważnym i wpływowym kierunkiem w filozofii w XX wieku był neopozytywizm, z Kołem Wiedeńskim na czele (m.in. [Moritz Schlick](#), [Rudolf Carnap](#), [Otto Neurath](#)).

Samodzielną drogą szli filozof języka [Ludwig Wittgenstein](#) czy [J.N. Austin](#) (tzw. szkoła oksfordzka), a także neotomiści [Jacques Maritain](#) i [Étienne Gilson](#). Pod koniec XX wieku dużo zamętu zrobił tzw. postmodernizm z postrukturalistą [Jacques'em Derridą](#),

[Gilles'em Deleuze](#) i [Jeanem-François Lyotardem](#) (autorem *Kondycji postmoderny*) na czele.

Trzy wymiary fenomenu

Trzy wymiary fenomenu

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

fenomenologia

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje + gr. *logos* – słowo, nauka) jest to nauka o fenomenach, czyli o tym, co nam się ukazuje jako takie, usiłuje „opisać i zrozumieć, co się nam jawi w taki dokładny sposób, w jaki ono samo nam się prezentuje”; fenomenologia nie jest gotowym systemem filozoficznym, ale przede wszystkim metodą opisu zjawisk

hermeneutyka

(gr. *hermeneutikos* – dotyczący objaśniania) podstawowa metoda rozumienia wytworów kultury przez duchowe zbliżenie się do nich

intuicja

(łac. *intuitus* – wejrzenie) według Henri Bergsona jest to „uświadomiony instynkt”; rodzaj poznania innego i doskonalszego niż poznanie intelektualne, dzięki któremu podmiot poznaje całościowo i bezpośrednio naturę bytu, bo przebywa jak gdyby w jej wnętrzu

intuicjonizm

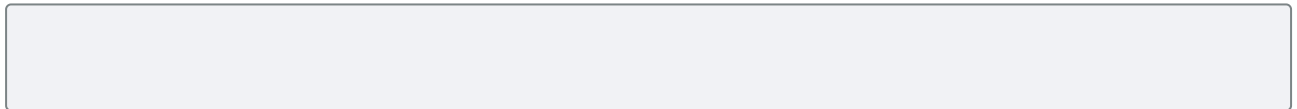
(łac. *intueri* – wglądać, przeczuwać) filozoficzny kierunek w teorii poznania, według którego głównie lub jedynie wartościowym sposobem poznania jest intuicja, rozumiana jako niewyrażalny w języku akt bezpośredniego, ale nie zmysłowego obcowania z przedmiotem, pozwalający na przeżycie jego konkretnej, niepowtarzalnej natury (istoty, wewnętrznego sensu)

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią nagrania. Zrekonstruuj myślenie Husserla o „Ja w nastawieniu naturalnym”.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PNGeTXLYo>

Krystyna Święcicka

Husserl

Ja w nastawieniu naturalnym

W tym semestrze chcemy zająć się podstawowymi zagadnieniami ogólnej fenomenologii świadomości, przestudiować podstawową strukturę świadomości z uwzględnieniem jej głównych cech. [...]Każdy mówi „ja” i mówiąc tak wie o sobie jako o Ja. Zastaje on siebie jako Ja i odnajduje przy tym siebie zawsze jako centrum pewnego otoczenia. „Ja” znaczy dla każdego z nas coś innego, dla każdego znaczy określoną osobę, która ma własne imię, przeżywa swoje spostrzeżenia, przypomnienia, oczekiwania, wyobrażenia, uczucia, życzenia, chęci, która przeżywa nastroje (*Zustande*), spełnia swe akty, ma swe skłonności, ma wrodzone predyspozycje oraz nabyte zdolności i umiejętności itp. Każde Ja ma to na swój sposób, a przy tym oczywiście należy do tego także sam fakt każdorazowego zastawania tego wszystkiego, w którym właśnie dane Ja zastaje to lub owo, o czym tutaj mówimy w sposób ogólny. Należy tu również wypowiedanie się. Na podstawie bezpośredniego zastawania siebie, będącego tak zwanym doświadczeniem, oraz na podstawie przeświadczeń, mniemań i supozycji, które skądkolwiek by pochodziły, są przeżyciami dla Ja (*dem Ich Erlebnis sind*), uważa (*pradiziert*) Ja, że jest ono tak i tak nazwanym człowiekiem, który ma takie i takie własności osobowe, takie i takie aktualne przeżycia, mniemania, cele itp.

Posiadanie tych cech jest różne w zależności od tego, co posiadane: ból się cierpi, sąd się spełnia, męstwo w życiu, szczerłość i prawdomówność ma się jako cechy „osobowe” itd. Jeśli teraz Ja zastaje siebie jako tego, kto w rozmaity sposób ma to wszystko, co może być wypowiedziane, to z drugiej strony ono samo ukazuje się sobie jako coś, co jest innego rodzaju niż to, co przez nie posiadane. Ja samo nie jest przeżyciem, lecz tym, kto przeżywa, nie jest aktem, lecz tym, kto spełnia akt, nie jest cechą charakteru, lecz tym, kto tę cechę charakteru ma jako swoją własność itp. Dalej, Ja zastaje siebie oraz swoje przeżycia (*seine Icherlebnisse*) i skłonności w czasie, a przy tym wie o sobie nie tylko jako o istniejącym oraz to i owo posiadającym. Ma ono także przypomnienia i przypomnieniowo zastaje siebie jako tego samego, kto „dopiero co” oraz we wcześniejszym czasie miał te lub owe określone przeżycia itp. Wszystko, co posiadane i co posiadane jako kiedyś posiadane (*Gehabt-gehabte*) ma miejsce w czasie, a samo Ja jest tożsame w czasie i ma w czasie pewną określoną pozycję.

Cyt. za: Krystyna Świącicka, *Husserl*, Warszawa 1998.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PNGeTXLYo>

Krystyna Świącicka

Husserl

Wzucie i cudze Ja

Każde Ja w swoim otoczeniu, a często także w swoim aktualnym otoczeniu znajduje rzeczy, które spostrzega jako ciała, choć przeciwstawia je ostro swemu „własnemu” ciału jako cudze ciała tego rodzaju, że do każdego takiego ciała należy jakieś Ja, choć jest to inne, cudze Ja (spozstrzega on ciała jako „nosicieli” podmiotowych Ja (*Ichsubjekte*), „widzi” jednak cudze Ja nie w tym sensie, w jakim widzi siebie samego, jak siebie doświadcza. Stwierdza je na sposób „wzucia”, a więc także cudze przyzywanie i predyspozycje charakterologiczne są „zastawane”, nie są one jednak w takim sensie dane i posiadane jak własne); jakiegoś Ja, które również ma swoją „duszę”, swoją świadomość aktową, swoje skłonności i predyspozycje charakterologiczne; które również zastaje swoje rzeczowe otoczenie, wśród którego zastaje także swoje ciało jako swoje itp. Otoczenie, które

zastaje Ja obce, lecz quasi-spostrzeżeniowo odnoszące się do nas, jest ogólnie ujmując, tym samym otoczeniem co nasze, a ciało, które w naszym otoczeniu ujmujemy jako jego ciało, jest tym samym ciałem, które on w swoim otoczeniu ujmuje jako swoje własne. To przy tym, co dotyczy każdego aktualnego otoczenia wielu Ja, które się w ten sposób wzajemnie zastają i przyporządkowują do swego otoczenia, dotyczy całego świata. Wszystkie Ja ujmują się jako względne punkty centralne jednego i tego samego świata przestrzenno-czasowego, który w swej nieokreślonej nieskończoności jest całościowym otoczeniem każdego Ja. Dla każdego Ja inne Ja nie są punktami centralnymi, lecz punktami należącymi do jego otoczenia. Stosownie do swoich ciał mają one różną pozycję przestrzenną i czasową w jednej i tej samej wszechprzestrzeni lub w jednym i tym samym czasie świata.

Cyt. za: Krystyna Świącicka, *Husserl*, Warszawa 1998.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Zastanów się i opisz, na czym polega wczuwanie się w „Ja cudze”.

Ćwiczenie 2

Na podstawie zamieszczonych w tej sekcji tekstów i własnej wiedzy z dziedziny fenomenologii odpowiedz, w jaki sposób Husserl określa świat.

Film

Pokaż ćwiczenia:

Polecenie 1

Na podstawie filmu wyjaśnij, na czym polega podział filozofii i jednocześnie brak podziałów.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DKWP2W1oC>

Film. *Filozofia współczesna i jej zagadnienia*.

Wykłada dr Tomasz Mazur.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału - *Filozofia współczesna i jej zagadnienia*.

Ćwiczenie 1

Zastanów się i opisz, jak w XX wieku zmieniło się postrzeganie relacji między kulturą a naturą.

Ćwiczenie 2

Filozofię od zawsze interesowało zagadnienie poprawności rozumowania. Odpowiedz na pytanie, na jakie obszary nauki wpłynęła zmiana w myśleniu współczesnych filozofów?

Polecenie 2

Dr Tomasz Mazur przytacza dwie zasady współczesnej ekologii według Arne Næss. Odpowiedz na pytanie, w jakich sferach życia codziennego człowiek może realizować te dwie zasady? Podaj własne przykłady.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Filozofia współczesna: wprowadzenie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

1. Koncepcje uprawiania filozofii. Uczeń rozróżnia i charakteryzuje następujące koncepcje filozofii:

3) koncepcja analityczna – analizowanie podstawowych pojęć wiedzy naukowej i pozanaukowej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wymienia najważniejsze nurty i przedstawicieli filozofii współczesnej;
- ocenia bogactwo i zróżnicowanie prądów myślowych XX i XXI wieku;
- dokonuje analizy wybranych zagadnień fenomenologii Husserla;
- omawia jakie są cechy charakterystyczne współczesnej filozofii.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- audiobook;
- film;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Film”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Wokół jakich problemów koncentruje się współczesna filozofia? Jakie nurty filozoficzne kojarzą ci się z filozofią XX i XXI wieku?

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: Nurty współczesnej filozofii i ich przedstawiciele. Uczniowie podają swoje pomysły, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisane zagadnienie. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli jest to konieczne.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Wybrany uczeń odczytuje treść poleceń:
  - *Wysłuchaj nagrania i wykonaj zadanie. Zrekonstruuj myślenie Husserla o „Ja w nastawieniu naturalnym”.*
  - *Zastanów się, na czym polega wczuwanie się w „Ja cudze”.*
  - *Na podstawie zamieszczonych w tej sekcji tekstów i własnej wiedzy z dziedziny*

fenomenologii odpowiedzi, w jaki sposób Husserl określa świat.

Klasa dzieli się na grupy i opracowuje propozycje odpowiedzi. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.

3. **Praca z drugim multimedium.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film”. Uczniowie dobierają się w pary i opracowują odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie dobierają się w pary i wymieniają poglądami, dzielą się tym, czego się nauczyli.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej filozoficzny na temat: Rola filozofii we współczesnej nauce. Czy współczesna filozofia jest potrzebna rozwojowi?

Materiały pomocnicze:

- Gadacz T., *Historia filozofii XX wieku*, Kraków 2009.
- *Panorama współczesnej filozofii*, red. J. Hołówka, B. Dziobkowski, Warszawa 2017.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.